

TÜRKİYE'YE GELEN VE TÜRKİYE'DEN GİDEN DOĞRUDAN YATIRIMLARDAKİ GELİŞMELER

TÜRKİYE'DE AZERİ YATIRIMLARIN PAYI ARTTI

ÖZET

Uluslararası Para Fonunun (IMF) üye ülkelerine yol gösterici olarak hazırladığı “Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu El Kitabı” temel alınarak hazırlanan Ödemeler Dengesi İstatistikleri her ay düzenli olarak ve iki önceki aya referans vererek Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yayımlanmaktadır. **Türkiye’ye Gelen ve Türkiye’den Giden Doğrudan Yatırımlardaki Gelişmeler** bülteni ise ödemeler dengesi istatistikleri baz alınarak hazırlanmaktadır. Mayıs 2019 itibarıyla;

- Aylık verilere göre, doğrudan yatırımların net değeri giriş yönünde olmuştur. Bir önceki yılın aynı ayına göre net doğrudan yatırımlar 51 milyon dolar azalmış ve 204 milyon dolarlık giriş gerçekleşmiştir.
- 12-aylık kümülatif verilere göre Türkiye’den giden yatırımlar bir önceki yılın aynı dönemine göre %0,23 artmış (neredeyse sabit kalmış) ve Türkiye’ye gelen yatırımlar ise %29,3 oranında artmıştır. Gelen yatırımlardaki artışın giden yatırımlardakinden fazla olması, ODI/FDI^{1,2,3} oranının azalmasını sağlamıştır. Mayıs 2019 verileri Nisan 2019 verileriyle karşılaştırıldığında ise bunun aksi yönde bir hareket olduğu görülmektedir. Giden yatırımlardaki artış, gelen yatırımlardaki artışın üzerinde olduğu için ODI/FDI oranı 1,3 yüzde puan artmıştır.

¹ ODI: Outward foreign direct investment. İlgili veri için Ödemeler Dengesi Bilançosu > Finans Hesabı > Doğrudan Yatırımlar > Net Varlık Edinimi alt kalemi kullanılmıştır.

² FDI: Inward foreign direct investment. İlgili veri için Ödemeler Dengesi Bilançosu > Finans Hesabı > Doğrudan Yatırımlar > Net Yükümlülük Oluşumu alt kalemi kullanılmıştır.

³ ODI ve FDI toplamı, Ödemeler Dengesi Bilançosu “Doğrudan Yatırımlar” hesabının net değerini vermektedir. TCMB’nin doğrudan yatırımlar için kullandığı tanım şöyledir: Bir ekonomide yerleşik bir kuruluşun bir başka ekonomide yerleşik bir şirkette uzun vadeli ve kalıcı yatırım yapmak, yönetiminde söz sahibi olmak amacıyla, şirket hisselerinin %10’unu aşan miktarda yaptığı yatırımlardır. ODI olarak isimlendirdiğimiz net varlık edinimi kalemi “sermaye” ve “diğer sermaye” alt kalemlerinden oluşmaktadır. FDI olarak isimlendirdiğimiz net yükümlülük oluşumu kalemi ise “sermaye”, “diğer sermaye” ve “gayrimenkul” alt kalemlerinden oluşmaktadır.

- Mayıs 2019'da Türkiye'den giden yatırımların “mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler” sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. Yurt içindeki yerleşiklerin yurt dışında yaptıkları 625 milyon dolarlık toplam sermaye yatırımlarının 238 milyon doları bu sektörde gerçekleşmiştir. Söz konusu yatırımların %88'i Avrupa ülkelerine gitmiştir. Avrupa'da ise 386 milyon dolarlık yatırım ile Hollanda'nın öne çıktığı görülmektedir. Ocak-Mayıs 2019 kümülatif verilerine göre de Hollanda, %47,5'lik payı ile ilk sıradadır.
- Mayıs 2019'da Türkiye'ye gelen sermaye yatırımlarının dörtte biri “inşaat” sektöründe gerçekleşmiştir. Yurt dışındaki yerleşiklerin Türkiye'ye yaptıkları 409 milyon dolarlık sermaye yatırımının %86'sı Avrupa ülkelerinden gelmiştir. Hollanda, gelen yatırımlarda da öne çıkan ülkedir. Ocak-Mayıs 2019 kümülatif verilerine göre ise İngiltere ve Azerbaycan'ın sırasıyla ilk ikide yer aldığı görülmektedir. Veriler, bu beş aylık dönemde, değişen miktarlarda olmakla birlikte İngiltere'den gelen yatırımların düzenli olduğunu, Azerbaycan'dan gelen yatırımların ise Mart 2019'da yoğunlaştığını göstermektedir.

ODI/FDI ORANI NE İFADE EDİYOR?

Yurt dışına giden (ODI) ve yurt içine gelen (FDI) doğrudan yatırımların nasıl seyrettiğini, ODI/FDI oranı üzerinden izlemek mümkün. Bu oran basit bir bölme işlemi ile elde edilse de, aslında Türkiye'nin yatırım ortamına ilişkin bir gösterge olarak alınmalıdır. Yatırımcıların kararları, iç pazarın cazibesi, hukuki düzenlemeler, işgücü maliyetleri, vergi yükleri, işgücünün sahip olduğu beceri seti ve siyasi – ekonomik istikrar gibi pek çok unsurdan etkilenmektedir. Örneğin işgücü maliyetlerinin yüksek olması ve nitelikli işgücü bulmakta karşılaşılan zorluklar yatırımcıların üretim tesislerini daha düşük maliyetle ve daha katma değerli üretim yapabilecekleri yerlere taşımalarına neden olabilir. Buna karşın işveren maliyetlerinin düşürülmesi, mesleki eğitimde kalitenin artırılması veya mevzuattan kaynaklı sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik çabalar, yalnızca yurt içinde yerleşik kişilerin mevcut işlerini korumalarını ve yeni yatırımlara yönelebilmelerini değil, aynı zamanda yabancıların da yatırımları için Türkiye'yi tercih etmelerini sağlayabilir.

Bunların yanı sıra derecelendirme kuruluşlarının ülkelere ve o ülkedeki finansal kuruluşlara verdiği notlar da yurt dışındaki yatırımcıların bir ülkeye yapacakları yatırımlara ilişkin kararlarını etkileyen önemli göstergeler olarak ele alınmalıdır. Yapılan çalışmalar, kredi notlarının ülkelerin izlediği maliye ve para politikalarındaki değişiklikleri, makroekonomik göstergeleri ve ülke içindeki siyasi konjonktürü de dikkate alarak belirlendiğini göstermektedir. Bu çerçevede, ekonomik ve siyasi istikrara ilişkin algının yabancı yatırımcıları doğrudan etkilediği görülmektedir. İstanbul'daki büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin tekrar edilmesi, ilk kez normal şartlar altında bir TCMB başkanının siyasi otorite tarafından görevden alınması ve S-400 füzelerinin alımına ilişkin kararın yol açtığı siyasi belirsizlik ortamı, uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin kredi notunu negatif yönlü güncellemesine neden olmuştur. Moody's, Haziran 2019'da Türkiye'nin Ba3 olan kredi notunu B1'e düşürmüş, görünümün “negatif” olarak korunduğunu belirtmiştir. Fitch ise Temmuz 2019'da, Türkiye'nin kredi notunu BB seviyesinde BB- seviyesine düşürürken, görünümü de “negatif” olarak revize etmiştir. Moody's, seçim tekrarının belirsizlik yarattığı ve ödemeler dengesi krizinin artmaya devam etmesi gerekçesiyle revizyona gittiğini açıklarken, Fitch'in gerekçesi TCMB başkanının görevden alınması, bu durumun ise kurumsal bağımsızlık ile ekonomi politikalarındaki tutarlılık ve kredibilitede bozulmaya neden olmasıdır. Fitch, bunlara ilave olarak Türkiye'nin S-400 füzelerinin alımı nedeniyle ABD yaptırımları ile karşı karşıya kalma riskinin de hala yüksek olduğunu (bunun ekonomik etkisinin minimal boyutta kalacağı

beklentisinde olmakla birlikte yaptırımların algıyı olumsuz yönde etkileyeceğini düşündüğü için) not kararını belirleyen nedenler arasında saymıştır. Bu gelişmeler belirsizliği artırarak, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yabancı yatırımlar için elverişli olmayan bir ortam yaratmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında, Haziran ve Temmuz aylarındaki gelişmelerin etkisiyle önümüzdeki aylarda izleyeceğimiz FDI verilerinde aşağı yönlü bir hareket gözlemlemek söz konusu olabilir.

Sürdürülebilir büyümeyi destekleyecek, ekonomideki güven ortamını iyileştirecek ve banka bilançolarını yeniden güçlendirecek sağlam bir politika setinin uygulamaya konması, hukuk sisteminde normalleşmenin sağlanması hem Türkiye'nin kredi notlarının yükselmesi hem de yabancı yatırımcının Türkiye'ye olan ilgisinin yeniden artması için önemli olacaktır.

ODI/FDI ORANI UZUN DÖNEMLİ ORTALAMASININ ÜZERİNDE

ODI/FDI oranındaki yükseliş, yerleşiklerin yurt dışına yönelişinin, yabancıların yurt içine yönelişinden daha hızlı arttığını göstermektedir. Türkiye'de ODI/FDI oranının genel eğilimi 2002 yılından itibaren incelendiğinde yukarı yönlüdür. Ancak söz konusu orana dönemler itibarıyla bakıldığında, orandaki yukarı yönlü hareketin 2008'den sonraki yükselişten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. 2002 – 2007 döneminde azalan trend, 2008'den itibaren yön değiştirmiştir.

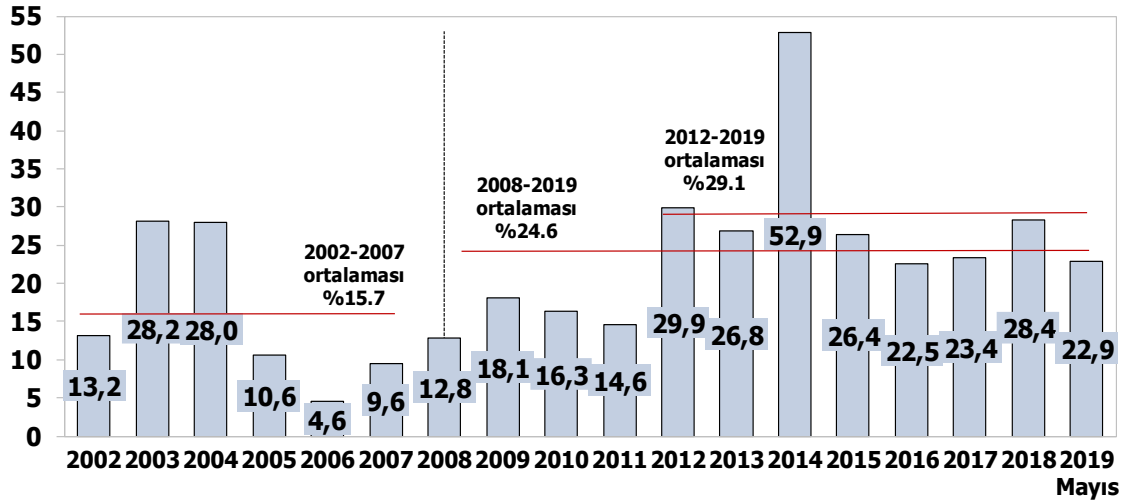
ODI/FDI oranı Mayıs 2019'da %22,9 seviyesinde gerçekleşti.

2000'li yıllara kadar son derece düşük düzeyde ve neredeyse yatay bir seyir izleyen yurt içine yönelik doğrudan yatırımlar, 2003 yılından sonra canlanmış ve dalgalı bir seyir izlemeye başlamıştır. Mayıs 2019⁴ itibarıyla, yabancıların yurt içine yönelik doğrudan yatırımı yaklaşık 13,1 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye'den giden doğrudan yatırımlar ise daha yeni bir olgu olarak, 2002 yılından itibaren hızla yükselmiş ve Mayıs 2019 itibarıyla 3 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır.

Doğrudan yatırımların yurt içi hâsılaya (GSYİH) oranına 2008-2018 dönemi itibarıyla bakıldığında, FDI/GSYİH oranının %2,6'dan %1,7'ye düştüğü, ODI/GSYİH oranının ise %0,3'ten %0,5'e yükseldiği görülmektedir.

Şekil 1, Türkiye'nin giden yatırımlarının gelen yatırımlara oranının uzun dönem ortalamasının üzerinde olduğunu göstermektedir. 2002-2019 döneminde ortalama %21,6 olan ODI/FDI oranı, Nisan 2019'daki %21,6 seviyesinden yükselerek, Mayıs 2019 itibarıyla %22,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mayıs 2019'da hem ODI hem de FDI düzey olarak artmıştır. Ancak bir önceki aya kıyasla ODI düzeyinde gözlenen artışın, FDI düzeyindeki artışa kıyasla daha yüksek olması, ODI/FDI oranında Nisan 2019'a kıyasla 1,3 yüzde puanlık artışı beraberinde getirmiştir. Geçen yılın aynı dönemine (Mayıs 2018'e) göre ise söz konusu oranda 6,6 puanlık bir düşüş olduğu belirtilmelidir.

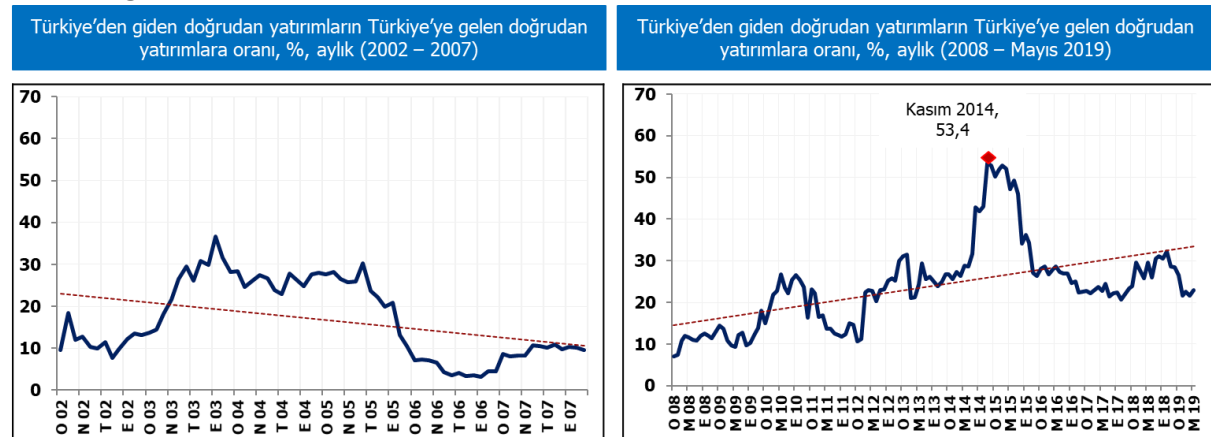
⁴ Mayıs 2019 itibarıyla yıllıklandırılmış veri

Şekil 1: Türkiye'den giden ve Türkiye'ye gelen yatırımların oranı, %, yıllık (2002-2019*)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Mayıs 2019 itibarıyla yıllıklandırılmış veri

ODI/FDI oranı alt dönemler itibarıyla incelendiğinde, 2002-2007 dönemindeki azalan trendin, 2008-2019 döneminde yön değiştirerek artışa geçtiği dikkat çekmektedir. Söz konusu oranın bu dönemlerdeki ortalamasına bakıldığında 2002-2007 döneminde gerçekleşen %15,7'lik seviyenin, 2008-2019 döneminde %24,6'ya, 2012-2019 döneminde ise %29,1'e yükseldiği görülmektedir.

Son yıllarda ODI/FDI oranında gerçekleşen bu yükseliş, bir yandan Türkiye'nin doğrudan yatırımlar için cazibesini kaybetmeye başladığını gösterirken, bir yandan da yurt içindeki yerleşiklerin yurt dışındaki fırsatları daha yakından takip etmeye başladığına işaret etmektedir. Yakın dönem (2012-2019) ortalamasının uzun dönem (2002-2019) ortalamasının 7,5 yüzde puan üzerinde olması, bu göstergiyi dikkatle izlemeye devam etmemiz gerektiğini de ortaya koymaktadır. (Şekil 1 ve Şekil 2)

Şekil 2: Türkiye'den giden ve Türkiye'ye gelen yatırımların oranı, %, (12-aylık kümülatif verilere göre)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

Not: Kırmızı çizgiler trendi göstermektedir.

Veriler aylık frekansta incelendiğinde ise esas yükselişin 2014 yılı ikinci yarısında olduğu görülmektedir. Kasım 2014'te %53,4'e ulaşarak zirve yapan ODI/FDI oranında izleyen aylarda düşüş gözlenmiştir. Kasım 2014'ten sonra FDI'n düzey olarak artmaya devam

etmesine karşın ODI'da düşüş yaşanması, 2015 yılında oranın hızlı bir şekilde düşmesine neden olmuştur.

Tablo 1: ODI ve FDI düzeyi, milyon ABD Doları

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
ODI	143	480	780	1.064	924	2.106	2.549	1.553	1.482	2.370	4.106	3.636	7.050	5.096	3.138	2.701	3.648	2.992
FDI	1.082	1.702	2.785	10.031	20.185	22.047	19.851	8.585	9.099	16.182	13.744	13.563	13.337	19.274	13.950	11.546	12.850	13.063
	13,2%	28,2%	28,0%	10,6%	4,6%	9,6%	12,8%	18,1%	16,3%	14,6%	29,9%	26,8%	52,9%	26,4%	22,5%	23,4%	28,4%	22,9%

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

*Mayıs 2019 itibarıyla yıllıklandırılmış veri

Doğrudan yatırımların ülkelere göre dağılımı

2002-2019 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **giden doğrudan yatırımların ülkelere göre dağılımı**na bakıldığında Hollanda, Azerbaycan ve ABD'nin öne çıktığı görülmektedir. Bu dönemde yurt içindeki yerleşiklerin yurt dışında yaptıkları yaklaşık 45,5 milyar dolarlık doğrudan yatırımın %29,3'ü Hollanda'ya, %14,4'ü Azerbaycan'a ve %13'ü de ABD'ye gitmiştir. 2019 Ocak-Mayıs dönemi için veriler incelendiğinde, 2018 yılının aynı dönemine göre yatırımların ülkelere dağılımı bağlamında ilk iki ülkede değişiklik olmadığı görülmektedir. 2019 Ocak-Mayıs döneminde giden yatırımlar geçen yılın aynı dönemine göre 520 milyon dolar azalmış ve 1,6 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde yurt dışında yapılan doğrudan yatırımların ülkelere dağılımına bakıldığında Hollanda, ABD, İsviçre ve İngiltere yatırımların öncelikli destinasyonları arasında yer almıştır. 2019 Ocak-Mayıs dönemindeki 1,6 milyar dolarlık yatırımın %47,5'i Hollanda'ya, %13,4'ü ABD'ye, %8,3'ü İsviçre'ye ve %5,8'i İngiltere'ye gitmiştir. 2018 Ocak-Mayıs döneminde ise yatırımların sırasıyla Hollanda (%56,2), ABD (%18,9) ve İngiltere'ye (%5,7) gittiği görülmektedir. Tablo 2.

Tablo 2: Yurt içinde yerleşik kişilerin yurt dışındaki doğrudan yatırımlarının ülkelere göre dağılımı, %

	2002-2019* kümülatif	2019 Ocak-Mayıs	2018 Ocak-Mayıs
1	Hollanda 29,3%	Hollanda 47,5%	Hollanda 56,2%
2	Azerbaycan 14,4%	Amerika Birleşik Devletleri 13,4%	Amerika Birleşik Devletleri 18,9%
3	Amerika Birleşik Devletleri 13,0%	İsviçre 8,3%	İngiltere 5,7%
4	İngiltere 6,0%	İngiltere 5,8%	Almanya 3,0%
5	Almanya 5,5%	Almanya 4,8%	Azerbaycan 1,6%
6	Malta 2,9%	Finlandiya 3,0%	Malta 1,5%
7	Lüksemburg 2,7%	Azerbaycan 2,8%	İsviçre 1,5%
8	İsviçre 2,2%	İtalya 2,7%	İspanya 0,9%
9	Rusya 2,0%	Birleşik Arap Emirlikleri 1,5%	Yunanistan 0,7%
10	İrlanda 1,6%	Malta 1,0%	Lüksemburg 0,7%
11	Kazakistan 1,2%	Avusturya 0,8%	Fas 0,6%
12	Avusturya 1,1%	Kazakistan 0,7%	Çin 0,6%
13	İtalya 1,0%	İspanya 0,6%	Hindistan 0,5%
14	Irak 1,0%	Özbekistan 0,5%	Belçika 0,4%
15	Birleşik Arap Emirlikleri 0,9%	Gürcistan 0,4%	Rusya 0,4%
	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$ 45.473	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$ 1.561	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$ 2.081

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Mayıs 2019 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan ülkeleri temsil etmektedir. 2) Tabloda yer alan yatırımlar ODI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. ODI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye) ve Net Diğer Sermaye alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu şekilde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların bölgesel dağılımına yer verilmektedir.

2002-2019 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **gelen doğrudan yatırımların ülkelere göre dağılımına** bakıldığında Hollanda, ABD, İngiltere, Avusturya ve Almanya'nın öne çıktığı görülmektedir. Bu dönemde yurt dışındaki yerleşiklerin yurt içine yaptıkları yaklaşık 157 milyar dolarlık doğrudan yatırımın %15,8'i Hollanda'dan, %7,6'sı ABD'den, %6,9'u İngiltere'den, %6,7'si Avusturya'dan ve %6,2'si Almanya'dan gelmiştir. 2019 Ocak-Mayıs dönemi için veriler incelendiğinde, 2018 yılının aynı dönemine göre ilk iki ülkede farklılaşma olduğu görülmektedir. 2019 Ocak-Mayıs dönemi verilerine göre gelen yatırımlar yaklaşık geçen yılın aynı dönemine göre 288 milyon dolar artmış ve 2,4 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. 2,4 milyar dolarlık yatırımın %23,9'u İngiltere'den, %22,5'i Azerbaycan'dan ve %9,1'i Hollanda'dan gelmiştir. 2018 Ocak-Mayıs döneminde ise yatırımların sırasıyla Avusturya (%14,8), Lüksemburg (%10,3) ve Hollanda'dan (%10,1) geldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra 2018 yılına kıyasla 2019 yılında ilk üçte yer alan ülkelerin gelen toplam yatırımlar içindeki payının %35,2'den %55,5'e yükseldiği de dikkat çekmektedir. Tablo 3.

Tablo 3: Yurt dışında yerleşik kişilerin yurt içindeki doğrudan yatırımlarının ülkelere göre dağılımı, %

2002-2019* kümülatif			2019 Ocak-Mayıs		2018 Ocak-Mayıs	
1	Hollanda	15,8%	İngiltere	23,9%	Avusturya	14,8%
2	ABD	7,6%	Azerbaycan	22,5%	Lüksemburg	10,3%
3	İngiltere	6,9%	Hollanda	9,1%	Hollanda	10,1%
4	Avusturya	6,7%	Almanya	8,6%	Danimarka	8,6%
5	Almanya	6,2%	ABD	6,9%	ABD	8,5%
6	Lüksemburg	6,0%	İspanya	5,0%	Azerbaycan	6,4%
7	İspanya	6,0%	İsviçre	3,4%	Norveç	5,2%
8	Belçika	5,5%	İtalya	2,5%	İngiltere	5,0%
9	Fransa	4,7%	Fransa	2,3%	Almanya	4,3%
10	Azerbaycan	4,4%	Belçika	2,0%	Katar	3,7%
11	Yunanistan	4,4%	Katar	1,8%	İspanya	3,5%
12	Rusya	4,0%	Kuveyt	1,7%	İtalya	2,7%
13	Birleşik Arap Emirlikleri	2,7%	Lüksemburg	1,5%	İsviçre	2,7%
14	İtalya	2,3%	Japonya	1,2%	Fransa	2,4%
15	İsviçre	1,7%	Mauritius	1,1%	Güney Kore	2,2%
Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$		157.050	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$		2.401	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$
						2.113

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Mayıs 2019 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan ülkeleri temsil etmektedir. 2) Tabloda yer alan yatırımlar FDI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. FDI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye), Net Diğer Sermaye ve Net Gayrimenkul alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu şekilde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların bölgesel dağılımına yer verilmektedir.

Doğrudan yatırımların sektörlere göre dağılımı

2002-2019 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **giden doğrudan yatırımların sektörlere göre dağılımına** bakıldığında bu dönemdeki yaklaşık 45,5 milyar dolarlık yatırımın %54,5'inin sınai sektörlerinde, %45,2'sinin hizmetler sektöründe ve %0,3'ünün de tarım sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. Alt sektörler itibarıyla öne çıkan sektörler incelendiğinde ise aynı dönemde giden doğrudan yatırımların %27,1'inin madencilik ve taşocakçılığı, %10,6'sının ise holding şirketlerinin faaliyetleri sektörlerine yönelik olduğu dikkat çekmektedir. Finans ve sigorta faaliyetleri (%18,5) öne çıkan diğer sektörlerdendir. "Holding şirketlerinin faaliyetleri", finans ve sigorta faaliyetleri içinde en büyük paya sahip olan alt

sektördür. Toplam finans ve sigorta faaliyetleri sektöründeki doğrudan yatırımın %57,5'i holding şirketlerinin faaliyetlerinden oluşmaktadır.

Giden doğrudan yatırımların sektörel dağılımına daha yakın bir dönem için bakılırsa, 2019 Ocak-Mayıs dönemindeki 1,6 milyar dolarlık doğrudan yatırımın %64,8'i hizmet sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 6 yüzde puan artış), %35'inin de sınai sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 5,9 yüzde puan azalış) gerçekleşmiştir. Alt sektörler itibarıyla bakıldığında 1,6 milyar dolarlık giden doğrudan yatırımın %16,3'ünün madencilik ve taşocakçılığı sektöründe, %15,4'ünün mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler sektöründe ve %14,8'inin de inşaat sektöründe gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bir önceki yılın aynı dönemine bakıldığında ise %26,6'lık pay ile holding şirketlerinin faaliyetleri sektörünün ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Tablo 4.

2002-2019 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **gelen doğrudan yatırımların sektörlere göre dağılımına** bakıldığında bu dönemdeki yaklaşık 157 milyar dolarlık yatırımın %61,8'inin hizmetler sektöründe, %37,9'unun sınai sektörlerde ve %0,3'ünün de tarım sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. Alt sektörler itibarıyla öne çıkan sektörler incelendiğinde ise aynı dönemde gelen doğrudan yatırımların %25,9'unu parasal aracı kuruluşların faaliyetleri ve %11,5'inin de elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörlerine yönelik olduğu dikkat çekmektedir. "Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri", finans ve sigorta faaliyetleri içinde en büyük paya sahip olan alt sektördür. Toplam finans ve sigorta faaliyetleri sektörüne gelen doğrudan yatırımların %77,7'si (toplam gelen doğrudan yatırımların ise %25,9'u) parasal aracı kuruluşların faaliyetlerinden oluşmaktadır. Gelen doğrudan yatırımların sektörel dağılımına daha yakın bir dönem için bakıldığında, 2019 Ocak-Mayıs dönemindeki 2,4 milyar dolarlık doğrudan yatırımın %63,2'sinin hizmet sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 15,3 yüzde puan artış), %36,2'sinin de sınai sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 15,7 yüzde puan azalış) gerçekleşmiştir. Alt sektörler itibarıyla bakıldığında sırasıyla, toptan ve perakende ticaret (%23,2), kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı (%17,5) ve inşaat (%10,6) sektörleri öne çıkmaktadır. Tablo 5.

Tablo 4:Yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışındaki doğrudan yatırımlarının sektörlere göre dağılımı, %

2002-2019* kümülatif		2019 Ocak-Mayıs		2018 Ocak-Mayıs	
İMALAT	25,1%	İMALAT	18,4%	FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	28,6%
FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	18,5%	FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	11,0%	İMALAT	9,0%
1 Madencilik ve Taşocaklığı	27,1%	Madencilik ve Taşocaklığı	16,3%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	26,6%
2 Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	10,6%	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	15,4%	Madencilik ve Taşocaklığı	17,2%
3 Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	10,0%	İnşaat	14,8%	Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	14,7%
4 Gayrimenkul Faaliyetleri	6,5%	Gayrimenkul Faaliyetleri	12,9%	Gayrimenkul Faaliyetleri	9,4%
5 Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	6,5%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	7,2%	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	7,3%
6 Bilgi ve İletişim	4,8%	Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	5,3%	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	4,0%
7 İnşaat	4,6%	Ulaştırma ve Depolama	3,7%	Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	3,8%
8 Ulaştırma ve Depolama	3,9%	Diğer Finansal Hizmet Faaliyetleri	3,7%	Bilgi ve İletişim	2,9%
9 Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	3,6%	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	3,0%	Diğer Hizmet Faaliyetleri	2,6%
10 Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	3,2%	Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makir	2,7%	İnşaat	1,8%
11 Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	2,3%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	2,4%	Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makir	1,3%
12 Toptan ve Perakende Ticaret	1,8%	Diğer Hizmet Faaliyetleri	2,4%	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	1,2%
13 Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	1,8%	Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	2,2%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	1,2%
14 Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	1,6%	Bilgi ve İletişim	1,6%	Mobilya İmalatı ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer İmalat	1,0%
15 Makina ve Teçhizat (Başka Yerde Sınıflandırılmamış) İmalatı	1,5%	Toptan ve Perakende Ticaret	1,2%	Diğer Finansal Hizmet Faaliyetleri	0,8%
Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	45.473	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	1.561	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	2.081

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Mayıs 2019 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan sektörleri temsil etmektedir. 2)İmalat ile finans ve sigorta faaliyetleri sektörleri alt kırılımları itibarıyla sıralamaya dahil edilmiştir. 3) Tabloda yer alan yatırımlar ODI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. ODI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye) ve Net Diğer Sermaye alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu şekilde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların sektörel dağılımına yer verilmektedir.

Tablo 5: Yurt dışında yerleşik kişilerin yurt içindeki doğrudan yatırımlarının sektörlere göre dağılımı, %

2002-2019* kümülatif		2019 Ocak-Mayıs		2018 Ocak-Mayıs	
FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ		İMALAT		İMALAT	
İMALAT		FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ		FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	
1	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	25,9%	Toptan ve Perakende Ticaret	23,2%	Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım
2	Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	11,5%	Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	17,5%	Ulaştırma ve Depolama
3	Bilgi ve İletişim	8,0%	İnşaat	10,6%	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)
4	Toptan ve Perakende Ticaret	6,7%	Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Fonları (Zorunlu Sosyal Güvenl	8,2%	Toptan ve Perakende Ticaret
5	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	5,8%	Ulaştırma ve Depolama	6,7%	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri
6	Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Fonları (Zorunlu Sosyal Güvenl	5,2%	Ulaşım Araçları İmalatı	4,0%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri
7	Ulaştırma ve Depolama	4,6%	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	4,0%	Kimyasalların, Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri il
8	Kimyasalların, Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri il	3,7%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	3,6%	Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve
9	İnşaat	3,2%	İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	2,8%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı
10	Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	3,1%	Kimyasalların, Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri il	2,7%	Ulaşım Araçları İmalatı
11	Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makir	2,8%	İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	2,6%	Bilgi ve İletişim
12	Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	2,4%	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	1,6%	İnşaat
13	Madencilik ve Taşocakçılığı	2,1%	Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	1,4%	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler
14	Gayrimenkul Faaliyetleri	1,9%	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1,4%	Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı
15	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	1,5%	Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve	1,2%	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı
Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$		157.050	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	2.401	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Mayıs 2019 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan sektörleri temsil etmektedir. 2)İmalat ile finans ve sigorta faaliyetleri sektörleri alt kırılımları itibarıyla sıralamaya dahil edilmiştir. 3) Tabloda yer alan yatırımlar FDI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. FDI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye), Net Diğer Sermaye ve Net Gayrimenkul alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu şekilde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların sektörel dağılımına yer verilmektedir.